

▲ Jeřáb popelavý v letu. Foto Günter Fäber.

Pod křídly jeřábů

Pavla Tájková a Vít Tejrovský, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les a Oldřich Bušek, Karlovy Vary

Jeřáb popelavý (*Grus grus*) patří mezi naše největší opeřence s rozpětím křídel až 2,5 m. Stojící jeřáb měří kolem 120 cm, proto může na louce leckomu připomínat malého pštrosa. Nejen proto, ale také pro jeho vzácnost, setkání s ním v přírodě působí exoticky. V poslední době však příležitostně pozorovat tyto nádherné ptáky přibývá a v letošním roce jakoby se s jeřáby v našem kraji doslova roztrhl pytel.

Jeřáb popelavý dlouho patřil v naší fauně mezi velkou vzácnost. Pravidelný výskyt v historii není vyloučen, první doložené hnízdění na území ČR však bylo zaznamenáno až v roce 1987. Jeřáby vyvolenou oblastí byly rozsáhlé močály Českolipska. Postupně, ale velmi pomalu hnízdících párů přibývalo. Osídlili Šluknovský výběžek, Jičínsko a usadili se také v NPR Soos. Později se rozšířili na Frydlantsko, do Jizerských hor, na Tachovsko, Třeboňsko apod.

V Karlovarském kraji si jeřábi oblíbili rákosiny v NPR Soos u Skalné. První prokázané hnízdění odsud bylo zjištěno v roce 1992 a od té doby

tu hnízdí jeden pár pravidelně. Také v blízkém okolí je každoročně pozorováno v hnízdni době několik málo párů, avšak až na jednu výjimku nemáme o hnízdění přímé doklady. Další pravidelné hnízdiště v Karlovarském kraji je u města Bochov, kde jeřábi hnízdí od roku 2009. Zpočátku zde jeřábi pravidelně obsazovali jedno hnízdiště, v současné době zde na vhodných lokalitách hnízdí minimálně 3 páry.

V letošním roce se jeřábi popelaví objevili hned na několika nových místech. V hnízdni době byli několikrát pozorováni na bažinatém rybníce nedaleko Měchova, kde bylo posléze také objeveno použité hnízdo a tím potvrzeno hnízdění. Zda bylo úspěšné, nevíme, neboť nám ostražitost těchto velkých a jinak nápadných ptáků nedovolila je v době vodění mláďat pozorovat. Opakovaně byli jeřábi na jaře pozorováni také u Chodové Plané. Bylo nalezeno nezaměnitelné oranžové prachové pírko z mláďete jeřába, posléze však byli dospělí ptáci vidáni pouze sami.

▲ Hnízdo s vejci jeřába na Bochovsku.
Foto Vladimír Melichar.

▲ Jeřáby lze nejčastěji pozorovat při sběru potravy na loukách. Foto Karel Machač.

Další doložené letošní hnízdění pochází z centrální části Doupovských hor, konkrétně ze Žďárského rybníka. Zde se zřejmě jedná o stejné ptáky, kteří byli v jarním období opakovaně pozorováni v okolí Pastvin na rozhraní Karlovarského a Ústeckého kraje.

Nepravidelně byli letos jeřábi pozorováni také na dalších lokalitách: EVL Krásenské rašeliniště (4. 5., D. Pithart), NPR Rolavské rašeliny (20. 4., P. Krása), nedaleko Teplé (29. 4., P. Olbert) a dokonce na bývalém vojenském cvičišti u Drmoulu (4. 4., V. Tejrovský).

▼ Jeřábí troubení je často jedinou známkou přítomnosti těchto skrytě žijících ptáků. Foto Jiří Novotný.

▲ Hejno táhnoucích jeřábů. Foto Jiří Novotný.

Mimo Karlovarský kraj se pak nejbližší s jeřáby můžete setkat na Tachovsku, kde pravidelně hnízdí od roku 2008. Další oblastí výskytu v hnízdním období mimo náš kraj je Chomutovsko (okolí Vinařského rybníka) a Mašfovsko. Každoroční opakovaná pozorování pocházejí také z východních Krušných Hor, z oblasti rozsáhlejších rašeliníšť v okolí Hory Svatého Šebestiána (Novoveské rašeliníště a rašeliníště Pod Jelení horou). Hnízdění zde však zatím nebylo prokázáno.

Jeřábi popelaví jsou známí svými nevšedními zasnubními tanci, kdy čepýří svá ozdobná pera, vyskakují do výšky a uklánějí se partnerovi. Během námluv, v dubnu, se také ozývají hlasitým „troubením“. K hnízdění vyhledávají nepřístupné močály s hloubkou vody okolo 0,5 m, tak, aby měl zároveň sedící pták přehled o okolí. Do hnízda z bylinného materiálu klade 1–3 vejce. Mláďata vodí v blízkém okolí od hnízdiště. Ačkoliv jsou to velcí a již z dálky nápadní ptáci, v době hnízdění jsou velmi nenápadní a ostražití.

Rodiny se drží pohromadě prakticky po celou zimu, rozpadají se až při jarním tahu na hnízdiště. Mladí jeřábi pak již nejsou v teritoriu trpění a vytvářejí zvláštní skupinky nehnízdících ptáků. Hnízdí poprvé ve věku 5–6 let, teritorium mohou ovšem mladé páry obsazovat již dříve. Výskyt nehnízdících ptáků na některých vhodných lokalitách proto může znamenat zahnízdění v budoucnu. Zdá se zatím, že bychom se s těmito krásnými a zajímavými ptáky mohli setkávat častěji. ■

Zajímavou částí jeřábiho života je tah. Jeřábi se živí jak rostlinnou, tak živočišnou stravou a na podzim jim tedy nezbyvá než se vydat na jih. Před tahem se shromažďují do hejn (až několikatisícových) a na jih táhnou společně. Evropské populace táhnou buďto západní cestou na jih Pyrenejského ostrova a do severozápadní Afriky, nebo východní cestou do Malé Asie a na Blízký Východ. Tahové cesty vedou mimo ČR, a tak si ornitologové kladli otázku, jak vypadá tah našich jeřábů. To v roce 2001 objasnil projekt Českého rozhlasu Odysea pomocí satelitního vysílače připevněného na samce jeřába z Českolipska. Vypadá to, že naši jeřábi se nejdříve vydají na severozápad na velká shromaždiště v Braniborsku a pak teprve směřují na zimoviště, kterým byla v případě sledovaného samce jihozápadní Francie.

Literatura

- Cepák J., Klvaňa P., Formánek J., Horák D., Jelínek M., Schröpfer L., Škopek J. et Zárybnický J. (2008): Atlas mi-grace ptáků České a Slovenské republiky. – Aventinum, Praha, 607 pp.
Jäger D. (2013): Ptactvo Chebska. ZO ČSOP č. 4 Cheb a Muzeum Cheb, 143 pp.